

Kampen för Jämställdhet

Under talibantiden var kvinnor och flickor praktiskt taget fångar i sina egna hem. De var inte indelade med rättigheter, utan männens egendom och symboler för männens heder. De tillhörde sina fäder, makar eller söner. De hade ingen röst, vare sig i den privata sfären eller i offentligheten, där de inte fick röra sig utan manlig eskort.

Text | Bandana Shrestha
Bild | Frida Engman

Bandana är koordinator för mänskliga rättigheter och jämställdhet på SAK i Kabul.

Inte förrän efter den 11 september beslöt världen att agera för Afghanistans kvinnor och flickor. De blev då ett av skälen, eller ursäktarna, att invadera landet vid sidan av löftena om att införa lag, ordning och mänskliga rättigheter.

Nu, efter mer än tio år av såväl militärt stöd som utvecklingsbistånd, ska de utländska styrkorna ge sig av och med dem försvinner också en del av biståndet och uppmärksamheten från Afghanistan. Frågan är: har det internationella samfundets löfte om att främja och värna kvinnors rättigheter och likaberättigande uppfyllts över huvud taget?

KNAPPAST, OM VI JÄMFÖR med länder i väst. Statistiken är chockerande. Enligt en FN-rapport från 2011 dör en kvinna i halvtimmen av förlossningskomplikationer. Afghanistan är det enda land i världen där kvinnor lever kortare än män (44 år). Nästan 90 procent av de afghanska kvinnorna är analfabeter. Färre än hälften av flickorna är inskrivna i grundskolan. Trakasserier är vanligt förekommande i skolor, på arbetsplatser och på gatan. Trots att 90

procent av mattorna tillverkas av kvinnor och 40 procent av kvinnorna arbetar inom jordbruket, har de ingen makt eller kontroll över sina inkomster. Hela 98 procent av Afghanistans kvinnor utsätts för någon form av våld i hemmet och många av dem dör till följd av detta. De här siffrorna är sannerligen skakande och minst sagt frustrerande för oss som arbetar med genusfrågor eller jämställdhet, vilket i praktiken innebär att arbeta för att kvinnor och flickor ska ha möjlighet att agera på lika villkor som män på alla nivåer inom familjen och samhället.

Dock måste vi hålla i minnet att Afghanistan har ett mycket turbulent förflutet där kultur, tradition och religion har fått bestämma reglerna. Efter det internationella ingripandet har Afghanistan fått en ny grundlag som garanterar jämställdhet mellan könen, en människorättskommission och en lag mot våld mot kvinnor. Men tradition och religion spelar också viktiga roller för kvinnors liv och rättigheter. I praktiken har Afghanistan tre rätts-system: den officiella lagen, religiösa sharialagar och stamsamhällets lagar. Stamlagarna kan till exempel stadga att en flicka ges bort som skadestånd, och många följer denna sedvänja utan att ifrågasätta den. Stamlagarna bryter i bland mot landets officiella lagstiftning men finns ändå överallt, i synnerhet på landsbygden.

DET ÄR SVART för rättsväsendet att nå ut där en stor del av den fattiga och utbildade befolkningen bor, och då tar stamsamhällets och religionens rättsskipning över. Oftast är det illiterata mullor som förespråkar och tolkar de religiösa lagarna, vilket medför allvarliga problem när det gäller flickors och kvinnors rättigheter.

Civilsamhällets lagar har inga större effekter på landsbygden, där rättsväsendet i bästa fall står på en primitiv nivå och dess företrädare inte alltid är medvetna om och engagerade i kvinnors och flickors rättigheter. De har vuxit upp i en konservativ och patriarkalisk social miljö med låg skolutbildning och vågar inte

90 procent av Afghanistans kvinnor är analfabeter.

alltid utmana systemet av rädsla för repressalier. Men vad ska kvinnorna och flickorna göra i väntan på att samhället hinner i kapp? Hur länge kan de vänta?

Samtidigt är det mycket som har förändrats, inte så mycket som det internationella samfundet hade hoppats på, men en del har blivit bättre. Det finns exempel på kvinnor som har lyckats driva reformarbetet framåt i Afghanistan. Det är de kvinnor som har krävt en reformerad familjelagstiftning, de 2,5 miljoner flickor som har börjat skolan igen och de som går tillbaka till arbetet som lärare, aktivister, domare, poliser och politiker. Afghanistan har en internationellt sett hög andel kvinnor i parlamentet, hela 28 procent. Antalet kvinnor som använder burka minskar och den religiösa kontrollen är inte riktigt lika hård som förut, även om det finns mycket kvar att göra. Ingen förnekar att vägen är lång, men det har blivit bättre. Det som kan verka som småsaker för oss kan göra stor skillnad för många kvinnor och flickor i Afghanistan.

ALLA DESSA SMÅ FRAMSTEG är mellertid bräckliga. Det begränsade utrymme som kvinnor och flickor har, eller håller på att erövra, är hotat. I samband med att de utländska trupperna dras tillbaka ska ansvaret för lag och ordning överföras till afghanska soldater och poliser, som varken har tillräcklig utrustning eller utbildning, majoriteten är inte ens läskunnig, och som har upplevt traumatiska stridssituationer. Det är tveksamt om de klarar av att upprätthålla säkerheten och om de har den medvetenhet om kvinnofrågor som krävs.

Ett annat problem är det internationella samfundets dubbla

budskap när det gäller kvinnors rättigheter. Efter att ha svartmålat talibanerna i tio år förhandlar man nu med dem. Talibanerna är samma personer som inte bara har understött terrorism världen över utan systematiskt trampat på de mänskliga rättigheterna för halva Afghanistans befolkning; kvinnorna och flickorna. Vad innebär detta, och vilka signaler sänder det? Betyder det att de flesta flickor inte kommer att få gå i skola? Betyder det att kvinnor inte kommer att kunna arbeta? Betyder det att kvinnor och flickor på nytt kommer att bli fångar i sina egna hem? Utlämnade till sina makars, söners och faders godtycke än en gång? Det finns en oro för att kvinnornas rättigheter kommer att förhandlas

bort därför att president Karzai och hans folk är beredda att offra kvinnorna för att uppnå en överenskommelse. Det är kvinnornas eget ansvar att se till att det inte blir så.

Och hur är det med den afghanska regeringen? Har regeringen förmågan, engagemanget eller viljan att verka för kvinnors rättigheter? Jag tvivlar starkt

på det. Regeringen har, i likhet med det internationella samfundet, vacklat i kvinnofrågan. De uppmuntrar visserligen kvinnor att delta i politiken och har gett dem större plats i de politiska församlingarna, men kvinnorna har fortfarande ingen riktig röst. Samma regering har för övrigt antagit den deklaration som stadgar att "kvinnorna är underordnade männen" och att det kan vara rätt att slå kvinnor om det sker i enlighet med sharialagar. Det finns troligen inget annat land där kvinnor har så många hinder och utmaningar att övervinna för att få rätten att bli respekterade och leva ett värdigt liv som i Afghanistan. •

” Men vad ska kvinnorna och flickorna göra i väntan på att samhället hinner i kapp? Hur länge kan de vänta?”

Bandana Shrestha | SAK